

УДК 332.122:338.46

Кусик Н.Л.,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

КУЛЬТУРНІ РЕСУРСИ ЯК ДЖЕРЕЛО УНІКАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНУ

Гуманітарний розвиток України є процесом удосконалення суспільства у напрямі наближення до потреб людини в усіх сферах суспільного життя, створення умов для максимального розвитку національної культури, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її потреб та інтересів. Гуманітарний розвиток країни ґрунтується на соціально-гуманітарній політиці держави – це система планомірних дій та заходів у сфері соціально-політичного, духовного і культурного життя суспільства, спрямованих на всебічне забезпечення умов, необхідних для повного розкриття та використання творчого потенціалу як кожної людини, так і суспільства в цілому. Сьогодні перед Україною стоїть завдання здійснення соціально-гуманітарної політики, покликаної забезпечити громадянську єдність на основі демократичних цінностей, та бути стратегією розвитку, спрямованого на створення гідних для громадян умов для розкриття та повноцінної реалізації власного потенціалу [1; 2].

Важливою складовою соціально-гуманітарної політики України є державна політика у сфері культури, тому що її головною метою є утвердження культурного розвитку одним з ключових чинників соціально-економічного розвитку України та її регіонів [3]. Суспільства, які дбають про свій розвиток, особливу увагу приділяють особистості – як найвищій цінності суспільства, і створюють умови для вільного її розвитку. У такому випадку культура, з її творчим потенціалом, набуває особливого значення, тому її підтримує як політичний, так і економічний сектор суспільства. Культура у суспільстві розглядається як індикатор розвитку, синтезатор досвіду, стабілізатор суспільних процесів, інтегратор суспільних сил. Тому, недооцінення впливу культури на розвиток держави, недостатня дієвість державних органів і послаблення діяльності громадських організацій, недостатній контроль суспільної думки, призводить до занепаду держави загалом, а отже, до наявності політичної кризи.

Світовий досвід переконливо свідчить, що країни, які в період здійснення суспільних перетворень проводили зважену, послідовну політику підтримки розвитку національної культури (наприклад, Японія, Німеччина) швидко піднімалися до рівня високорозвинених країн, у найкоротші терміни з мінімальними витратами досягали значних успіхів у проведенні економічних, політичних і соціальних реформ [4; 5]. Саме через освоєння традицій народу, його культури утверджуються духовні засади суспільства, які є визначальним показником життєздатності кожної нації, без яких не можна побудувати державу.

В сучасних умовах в культурі, як і в інших сферах суспільного життя, особ-

ливо важливим є вироблення оптимальної моделі ефективної державної політики модернізації управління цією сферою в контексті світових стандартів. Завдяки зваженій державній культурній політиці ліквідується дискримінація громадян, забезпечується право громадян на користування національними духовними здобутками, що формувались протягом століть, реалізується принцип дотримання державою правових, економічних гарантій у сфері культури, а також принципу єдиного культурного простору, що передбачає єдність і багатоманітність державних, регіональних, місцевих програм соціокультурного прогресу, узгодженість інтересів центру й регіонів. Одним з найважливіших напрямків регулювання розвитку країн є регіональна політика, спрямована на пом'якшення територіальних та соціальних диспропорцій і стабільний розвиток регіонів. Нині розгалужена регіональна політика охоплює практично усі розвинені країни Західної Європи.

Соціально-економічна ситуація, що склалась в українських регіонах, потребує оновлення підходів до здійснення регіонального управління [1; 2; 3; 6]. У свою чергу, це обумовлює необхідність виявлення факторів, які можуть стримати негативні тенденції, що виникли у зв'язку з глобальними економічними трансформаціями, та забезпечити підвищення конкурентоспроможності регіонів України на засадах їх саморозвитку та самоорганізації. Формування нової парадигми регіонального розвитку, що базується на створенні умов для саморозвитку територій, ефективному використанні їх конкурентних переваг, потребує урахування вже відомих та виявлення латентних факторів підвищення регіональної конкурентоспроможності.

Деякі автори у своїх роботах виділяють такі фактори впливу на конкурентоспроможність регіонів [7; 8; 9]: кластери; людський капітал; наявні підприємства і мережі; інновації / регіональні інноваційні системи; управління та інституційний потенціал; галузева структура і тип підприємств; інфраструктура (в широкому розумінні); типологія регіонів і рівень інтеграції підприємств; інтернаціоналізація і характер прямих іноземних інвестицій; географічне положення; інвестиційна привабливість.

Сьогодні, до невирішеної частини загальної проблеми конкурентоспроможності регіону слід віднести не тільки виділення найбільш впливових факторів, а також виявлення факторів, які не мають видимих ознак, але є суттєвими у забезпеченні розвитку регіону з метою їх врахування при формуванні відповідної регіональної політики. Одним з таких чинників, дія якого ускладнює або стримує вирішення питання підвищення конкурентоспроможності регіону, але який, за наявності відповідних умов, здатний значно посилити конкурентні позиції регіону – це культура. Культура – це більш глибокий фактор, який є органічною єдністю матеріального й духовного, котрий ще не знайшов своє відображення у наукових роботах з питань регіональної конкурентоспроможності. Культура може бути як рушійною силою розвитку, так і стримуючим чинником економічного прогресу. Формування культури, як важливого фактора підвищення конкурентоспроможності регіону, має відбуватись цілеспрямовано, з орієнтацією на зміни, інновації, науку, гуманізм та інші, тобто на все, що має значення для формування особистості, здатної до сприйняття та створення нового. Але слід враховувати, що швидких змін у цьому питанні бути не може, проте воно закладає підвалини іншого, якіснішого життя в регіонах, отже, є надзвичайно важливим.

Одним з пріоритетних напрямків культурної політики на регіональному рівні є вирішення так званих «галузевих проблем», що пов'язані з дисфункціонуванням інститутів та закладів культури, дозвілля, освіти тощо. Вони виникають як результат невідповідності установ (їхньої номенклатури, функцій, змісту діяльності) умовам, що змінилися, їхньої нездатності вирішити найбільш значимі соціально-культурні й особистісні проблеми. Тому, основна група галузевих проблем пов'язана з неоптимальним функціонуванням і розвитком інфраструктурного комплексу.

Україна належить до країн з багатою історико-культурною спадщиною [10]. На державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток, з яких 57206 – пам'ятки археології (418 – національного значення), 51364 – пам'ятки історії (142 – національні), 5926 – пам'ятки монументального мистецтва (44 – національні), 16293 – пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3541 – національні). Крім поділу пам'яток на об'єкти місцевого й національного значення, найбільш відомі пам'ятки світового значення включаються до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. На сьогодні в ньому є чотири українські пам'ятки, зокрема це: собор Святої Софії з прилеглими монастирськими спорудами, Києво-Печерська лавра, історична частина Львова та резиденція митрополитів Буковини. До того ж, ще два українські об'єкти мають транскордонний статус: Геодезична дуга Струве, що простяглася територією 10 держав, і букові праліси Карпат, які Україна ділить зі Словаччиною. В Україні є 61 історико-культурний заповідник (13 – національний). Крім того, 1399 населених пунктів та понад 8 тис. сіл мають більше 70 тис. об'єктів культурної спадщини, які ще потребують дослідження та постановки на відповідний облік. Доволі представницьким є пласт рухомих пам'яток історико-культурної спадщини, що зберігається в музеях, бібліотеках, архівах. Потужним просвітницьким, культурним та естетичним потенціалом володіють музеї, мережа яких в Україні нараховує 437 закладів. Музейний фонд України налічує близько 11 млн. історико-культурних пам'яток. Предмет писемності як об'єкт історико-культурної спадщини зосереджений у системі державних архівних установ. Національний архівний фонд України нараховує 60 млн. одиниць зберігання.

Разом з тим, поточні суспільні негаразди негативно позначаються на розвитку вітчизняної культури [10; 11]. Вони продукують суттєві відмінності в ціннісних орієнтаціях, поглядах на шляхи подальшого розвитку країни. Відбувається занепад масових культурних практик, таких як читання книжок і періодики, відвідування театрів, кінотеатрів, музеїв тощо. Нові форми культурних практик та організації дозвілля через свою високу вартість стали сферою споживання здебільшого заможних верств населення. Спостерігається зростання відмінностей у культурних практиках населення залежно від місця проживання. За статистичними даними, мешканці міст сьогодні витрачають на відвідування культурних закладів та відпочинок у 3,5 рази більше коштів, ніж селяни. Зберігається розрив у можливостях доступу до каналів телебачення, друкованих ЗМІ, Інтернету мешканців великих міст та сільської місцевості. Близько 70% історичних пам'яток перебувають у незадовільному технічному стані, 10% – в аварійному. Через брак експозиційних площ лише мала частка музейних фондів доступні для відвідувачів. Без державної підтримки майже зникла

інфраструктурна база аматорства й самодіяльності, у незадовільному стані перебуває мережа будинків культури та технічної творчості. Триває скорочення чисельності учнів у школах естетичного виховання, незадовільним є стан їх матеріальної бази. Відбувається відплив за кордон талановитої мистецької молоді.

Трансформаційні перетворення в українському суспільстві практично не торкнулись інституціональної структури культури, що негативно вплинуло на фінансову ситуацію галузі, особливо в її бюджетному секторі. Кошти, які виділялись державою, покривали лише необхідні поточні потреби соціально-культурних закладів. Основні проблемні питання культурної діяльності (доступність, якість послуг, фінансування) залишаються складними. Невизначеними є питання удосконалення управління культурною діяльністю та її економічного механізму. Недостатнє врахування змін у споживацьких пріоритетах населення призвело до звуження сфери культурної діяльності і свідчить про повільне пристосування закладів культури до нових умов функціонування. Технічне переоснащення матеріально-технічної бази відбувається вибірково й не підкріплюється відповідними програмними заходами.

Низька конкурентоспроможність та недостатня популярність національних культурних індустрій зумовлює домінування в мовно-культурному просторі України зарубіжної культурної продукції. Ситуація ускладнюється слабким захистом авторських та суміжних прав, наявністю великого за обсягом «піратського» ринку культурної продукції. Записи українських виконавців становлять 15 – 20% музичного ринку та радіоефіру. Українська культура занадто повільними темпами інтегрується у європейський та світовий культурний простір. Сучасне національне мистецтво, література, культурні індустрії далі демонструють певну ізольованість від європейських тенденцій і практик.

Кризові явища особливо виразно відображаються в книговидавничій справі. Упродовж першого десятиліття XXI ст. видання книг на одного громадянина України не перевищувало показник 1,2 примірника на рік, у той час як у Німеччині цей показник становив дев'ять книг на рік, а в Російській Федерації – п'ять, тоді як мінімальний поріг самодостатньої культурної індустрії має становити не менше трьох – чотирьох видань на рік. Усе це спостерігається на тлі різкого скорочення мережі книжкової торгівлі та критичного зниження рівня поповнення фондів бібліотек. Стагнаційною залишається ситуація в кінематографічній індустрії та кінопрокаті, де не сформовані належні умови щодо залучення інвестицій, унаслідок чого кіновиробництво лишається на вкрай низькому рівні, тоді як наявний потенціал (кадровий склад кіностудій, підготовка кіно-митців тощо) дає змогу знімати в Україні кілька десятків повнометражних картин на рік. Чималі проблеми існують у сфері музичних культурних індустрій. Брак коштів негативно позначається на театральній та музейній справах [10; 11].

Одним з важливих напрямів реформування вітчизняної соціально-економічної системи є реалізація моделі гуманітарного розвитку, яка орієнтує на процеси творення нової якості життя та активізацію культурного, наукового і творчого потенціалів кожної людини і суспільства. Для цього потрібно створити умови і для якнайширшого доступу населення України до надбань культури через активне державне сприяння цьому процесу. Саме тому необхідно, перш за все, ви-

значити, які зміни відбуваються у сфері культури України, яким чином вони впливають на розвиток мережі її закладів та їх можливості надання відповідних суспільних товарів. Ступень охоплення населення мережею закладів культури в українській соціально-економічній системі частково вказує на їх можливості пропонувати відповідні суспільні товари.

На сьогодні, пропозицію суспільних товарів сфери культури можливе розглядати через кількість закладів культури, оскільки вітчизняна статистика не відображає інформацію про їх обсяг, структуру і фінансування. Більшість видів культурних закладів в Україні перебувають у державній і комунальній формах власності, а тому держава на національному і регіональному рівнях бере на себе зобов'язання щодо їх утримання, створюючи умови для пропонування ними суспільних товарів.

Розвиток сфери культури в економіці України за останні десять років відзначався за окремими складовими як позитивними, так і несприятливими тенденціями. Зокрема, поліпшилися кількісні параметри пропозиції суспільних товарів у таких закладах культури, як кінотеатри (демонстратори фільмів), театри і музеї, але відбулося скорочення кількості бібліотек, закладів культури клубного типу. Як зауважують українські науковці [1; 2; 6; 8; 12], за часи реформування вітчизняної соціально-економічної системи, значно знизилася суб'єктивна важливість таких соціокультурних цінностей, як «національно-культурне відродження», «підвищення освітнього рівня», «розширення культурного кругозору», що можна вважати цілком закономірним підсумком інфраструктурних змін культурної сфери українського соціуму протягом останніх років. Можна виокремити такі проблеми забезпеченості населення України культурно-мистецькими закладами і пропозиції ними суспільних товарів, що визначили особливості розвитку сфери культури: (1) загальна тенденція зменшення кількості закладів культури і мистецтва різного виду (за винятком музеїв) у розрахунку на 100 000 населення, що обумовило звуження пропозиції суспільних товарів цими закладами; (2) втрата цільових орієнтирів у культурній політиці і практиці задоволення культурних потреб, що негативно позначається на визначенні перспектив державного регулювання сфери культури, її місця в реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку країни.

Особливого значення сьогодні надається розвитку культури в регіонах та формуванню і реалізації регіональної культурної політики, спрямовуючи її на збереження та оптимізацію мережі закладів культури, поліпшення взаємодії з місцевими органами культури, збереження традиційної культури та розвиток аматорського мистецтва, розвиток культурного потенціалу різних регіонів України. На сьогодні, головними невирішеними проблемами розвитку культури в регіонах залишаються: недостатнє фінансування закладів культури з місцевих бюджетів; застаріла матеріально-технічна база більшості закладів культури; недостатнє залучення позабюджетних коштів до реалізації культурницьких проектів; недостатня кількість молодих кадрів, особливо у сільських закладах культури. Крім того, можна відзначити наявність значної асиметрії у рівні забезпеченості населення закладами культури у регіонах нашої країни, що створює неоднакові можливості споживання суспільних товарів сфери культури та позначається на умовах життя людей, а також посилення нерівномірності забезпечення населення закладами

культури, що не сприяє підвищенню зацікавленості сферою культури і розширенню споживання суспільних товарів.

Ситуація в сфері культури Одеської області може бути позначена як перехідна. Останні півтора десятиліття зафіксували радикальне світоглядне зрушення – перехід від галузевого й адміністративного уявлення про культуру до культурної політики як нового типу роботи із соціально-культурними ресурсами. Управління культурою на всіх рівнях стало більш складною, окремою і спеціальною роботою. Логіка розподілу бюджетних коштів, підтримка тих або інших "об'єктів культури" і видів діяльності, галузевий контроль у відношенні державної власності – конфліктує з господарською і ринковою логіками. У культурному просторі Одеської області з'являються нові суб'єкти зі своїми інтересами і стратегіями дії. Управлінська дійсність ускладнюється, стає багатовимірною, що включає елементи різних професійних сфер і рівнів компетенції. Базова зміна складається в зміні масштабу діяльності керівників у сфері культури з організаційно-галузевого до регіонально-територіального.

Серед ключових тенденцій слід зазначити і зростаючу самостійність і відповідальність організацій культури. Господарська логіка дозволила зберегти велику частину об'єктів і інфраструктури культури в умовах перехідного періоду, однак сьогодні вона найчастіше обмежує розвиток ринкових механізмів. У районах Одеської області інтенсивно відбувається оформлення "культурних господарств" і "культурних виробництв", однак вони ще далекі від культурної індустрії у власному змісті цього слова. Організації культури Одеської області фактично знаходяться в стані конкурентної боротьби за споживача в умовах настання глобальних технологій (телебачення, Інтернету, аудіо-, відео- і т.д.).

Ринок культури Одеської області розвинений дуже слабо. Потрібне відновлення ринкового простору як реального простору проектування і програмування. Базовим викликом стає створення флагманських, проривних проєктів – і на базі вдало реалізованих проєктів – зразків "нових форм бізнесу", "нових форм організації життя", не тільки як "візитних карток", але і як "знаків", що визначають культурну специфіку області, району, міста, країни, нації. Культурна активність на районному рівні по містах і районах Одеської області характеризується порівняльною бідністю спектра заходів [13; 14]. В культурній активності на районному рівні переважають в основному класичні напрямки і фольклор; спостерігаються тенденції посилення впливу активності обласного рівня і росту числа «привізних» концертних програм. Розвиток малих організацій (наприклад, сільських клубів) залежить від проведення разових великих видовищних заходів; помітна відсутність заходів "середнього рівня". В основному піками культурної активності в районах Одеської області є великі заходи, прив'язані до циклів державних (або народних) свят.

Культурні зв'язки в Одеській області в основному не є цілеспрямованими, а існують у вигляді наслідків реалізації культурних програм. При цьому відзначається слабка економічна і соціальна мотивація учасників кооперації, а також наявність бар'єрів (в основному, адміністративно-територіальних), що перешкоджають горизонтальному партнерству. У комунікаційній і координуючій функції в ситуації нерозвиненості суспільних агентств часто виступають районні

адміністрації. Тенденція до поступового посилення культурної кооперації і мобільності є позитивним моментом для розвитку культури Одеської області. Але, у цій сфері необхідно цілеспрямоване проектування зв'язків під майбутні культурні програми, проекти і заходи (наприклад, через уведення спеціальної функції розвитку зовнішніх зв'язків), дослідження реальних обсягів і використання ресурсів неформальної кооперації.

Потенціал культури території Одеської області стане ресурсом її розвитку тільки в тому випадку, якщо культура активно втягне в процеси діяльності різних суб'єктів, що мають свої інтереси і стратегії, зв'язані з ідеєю регіонального розвитку [15]. Серед найбільш ефективних технологій системного розвитку територій варто назвати технології, що працюють з особливостями міського середовища, культурний туризм (залучає культуру в економічні схеми туристичного бізнесу), інформаційні технології та технології створення знаків (імідж та брендо – будівництво).

Використання культури як ресурсу регіонального розвитку – це новий виклик сьогодення, який так чи інакше зв'язаний з різними типами ресурсів. Регіональні керівники сьогодні використовують головним чином ресурси, що традиційно розуміються: об'єкти, ресурси натуральні і матеріальні. Ресурси нового типу – інформаційні, символічні, просторово-територіальні, часові та інші – мало задіяні. Культурні ресурси – це джерело унікальних конкурентних переваг регіону. Якщо на рівні окремих великих міст можна говорити про часткову активізацію культурних ресурсів для стимулювання соціально-економічного розвитку (реставрація об'єктів культурної спадщини, фінансування чи співфінансування муніципалітетами різних соціокультурних проектів та програм), то на рівні невеликих міст, сільських громад ці ресурси майже не застосовуються.

Сьогодні в Україні облік культурних ресурсів переважно здійснюється з метою забезпечення збереження історико-культурної спадщини або розвитку туризму. Але роль культурних ресурсів, як джерела конкурентних переваг регіону, є значно ширшою. Для формування конкурентних переваг Одеської області культурні ресурси представляють значний інтерес, тому що: самі по собі часто є унікальними і не можуть бути копійованими іншими виробниками; на відміну від більшості природних, культурні ресурси можна створювати; ринок культурного продукту в Одеській області є несформованим, але має значні перспективи щодо розвитку; часто сприяють покращенню дизайну середовища, що підвищує рівень привабливості територій для проживання, сприяє акумулюванню високоякісного людського потенціалу; є одним із найперспективніших напрямів ревіталізації територій; сприяють налагодженню співробітництва (транскордонного, міжнародного), зокрема в межах спільних програм збереження, популяризації та актуалізації культурних надбань.

Ефективне використання регіональних культурних ресурсів дасть змогу створити в Одеській області новітні культурні індустрії. Пріоритетом є забезпечення умов для створення прибуткової повно – структурної системи креативних індустрій, здатної формувати і задовольняти духовні запити різноманітних верств населення. Це передбачає підтримку таких галузей як: видавничий напрям (книгодрукування, аудіо- та відео- рекординг, комп'ютерні програми, зокрема

комп'ютерні ігри); кіноіндустрія; медійний напрям (преса, радіо, телебачення, Інтернет); концертно-видовищний напрям (концертно-гастрольних бізнес, театральний та естрадно-цирковий ангажемент, фестивальний бізнес); галерейно-виставковий напрям (галерейний і виставковий бізнес, музейна справа); мистецько-прикладний напрям (шоу-бізнес, індустрія моди, реклама, промисловий та архітектурно-будівельний дизайн, народно-ужиткове мистецтво, сувенірно-інформаційний бізнес); культурно – дозвільний напрям (індустрії масової фізкультури і спорту, здоров'я, відпочинку, кулінарного мистецтва); інтелектуально-правовий напрям (індустрія авторського та суміжних прав).

Ефективне використання регіональних культурних ресурсів сприятиме подальшій розбудові якісної інфраструктури соціальної сфери Одеської області та забезпеченню нової якості життя його населення. Розвиток культури та збереження об'єктів культурної спадщини сприятиме досягненню місії регіональної економічної політики, яка є актуальною для будь-якого регіону України – підвищенню рівня життя населення в регіоні у багатогранному його розумінні та зростанню соціально-економічної ефективності регіональних суб'єктів господарювання.

Література

1. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь [Текст] / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань : ВП Центр «Візаві», 2012. – 412 с.
2. Проект Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 р. підготовлений в установах Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України під загальним керівництвом віце-президента НАН України академіка НАН України В.М. Гейця [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/profile/access_denied.
3. Батіщева О.С. Державне управління розвитком національної культури в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» [Текст] / О.С. Батіщева. – Л., 2007. – 20 с.
4. Досвід країн центральної Європи щодо подолання кризи і стабілізації економіки [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vzhdtu_econ/2011_2_2/35.pdf.
5. Мазурик З. Культурна політика в епоху глобалізації (контекст німецького досвіду) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua>.
6. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми модернізації української економіки [Текст] / Е.М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1 (17). – С. 5-22.
7. Жук М.В. Регіональна економіка: підручник [Текст] / М.В. Жук. – К: ВЦ «Академія», 2008. – 416 с.
8. Людський розвиток в Україні : трансформація рівня життя та регіональні диспропорції (колективна монографія) [Текст] / відпов. за випуск Л.М. Черенько, О.В. Макарова, за ред. Е.М. Лібанової. – У 2-х томах. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. – 436 с.
9. Сучасний соціально-політичний та гуманітарний розвиток регіону: наук. розробка [Текст] / авт. кол. : З.В. Балабаєва (наук. кер.), Б.Ю. Ростіянов, І.Л. Росколотько та ін. – К. : НАДУ, 2008. – 56 с.
10. Статистичний бюлетень «Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України у 2012 році» [Текст] / Державна служба статистики України ; відп. за вип. І.В. Калачова. – К., 2013. – 94 с.
11. Статистичний щорічник України за 2012 рік [Текст] / Державна служба статистики України; за ред. О.Г. Осауленка; відп. за вип. О.Е. Остапчук. – К., 2013. – 552 с.

12. Кічурчак М. Оцінка рівня забезпеченості закладами культури і мистецтва в економіці України / М. Кічурчак // Економіст. – 2011. – № 4. – С. 75 – 77.
13. Статистичний щорічник Одеської області за 2011 рік [Текст] / Державна служба статистики України; Головне управління статистики в Одеській області ; за ред. Т.В. Копилової ; відп. за вип. Л.А. Патлаченко. – Одеса, 2012. – 539 с.
14. Статистичний бюлетень «Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту в Одеській області у 2012 році» [Текст] / Державна служба статистики України ; Головне управління статистики в Одеській області; відп. за вип. І.Г. Шевченко. – Одеса, 2013. – 42 с.
15. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року затверджена рішенням обласної ради від 28 жовтня 2011 року № 272-VI [Електронний ресурс] : за даними Офіційного веб – порталу Одеської обласної державної адміністрації. – Режим доступу : <http://oda.odessa.gov.ua>.

Анотація

Кусик Н.Л. Культурні ресурси як джерело унікальних конкурентних переваг регіону. – Стаття.

У статті розглянута проблема використання культури як ресурсу регіонального розвитку. Розглянуто пріоритетні напрямки регіональної культурної політики. Проаналізовано позитивні та негативні тенденції розвитку сфери культури в економіці на рівні України та в Одеській області. Виявлено можливості формування конкурентних переваг Одеської області з використанням унікальних регіональних культурних ресурсів.

Ключові слова: культурні ресурси, культурна політика, конкурентні переваги, регіональний розвиток.

Аннотация

Кусик Н.Л. Культурные ресурсы как источник уникальных конкурентных преимуществ региона. – Статья.

В статье рассмотрена проблема использования культуры как ресурса регионального развития. Рассмотрены приоритетные направления региональной культурной политики. Проанализированы позитивные и негативные тенденции развития сферы культуры в экономике на уровне Украины и в Одесской области. Выявлены возможности формирования конкурентных преимуществ Одесской области с использованием уникальных региональных культурных ресурсов.

Ключевые слова: культурные ресурсы, культурная политика, конкурентные преимущества, региональное развитие.

Annotation

Kusyk N. Cultural resources as a source of unique competitive advantages of the region. – Article.

The problem of using of culture as a resource for regional development in this article is deled. Priorities for regional cultural policy are considered. The positive and negative tendencies of development of culture sphere in the economy at the level of Ukraine and in the Odessa region are analyzed. The possibilities of forming of competitive advantages of Odessa region with using of unique regional cultural resources are revealed.

Keywords: cultural resources, cultural policy, competitive advantages, regional development.